

ra de la veritat y que, si la religió es una necessitat natural del home, no hi ha perquè desterrarla de la ensenyansa, sino que la rahó porta à donarli en ella un lloch principal.

No tots los despreocupats surten à la plassa ab la visera alta; en lo temps modern no son pochs los que, aspirant al mateix fi que 'ls antichs, emplean per arribarhi un sistema diferent. Com los cassadors d' aucells ab mirallets, posan devant dels ulls la llibertat de conciencia y com que confian molt ab la tonteria humana, aixis enlluernan y atrauhen. Suposan que l' ànima es un paper blanc en que res hi ha escrit, que es una casa sense mobles; y que lo que cal es deixar à cada hú que li escrigui lo que vulgui, ó l' amobli com li sembli. Sostenen que es una tirania ensenyar religió en las escolas; que deu prescindirsen à fi y efecte de que cada hu accepti lo que li agradi ó 's compongui la qui millor li sembli: la ensenyansa, donchs, serà purament laica: entretant ó després anirà sortint espontàneament, ó per reflexió l' home religió.

Si jo no m' enganyo la teoria peca per la base. L' ànima humana no es un paper blanc, ni una casa sense mobles; al venir al mon porta en sí las sevas lleys, los seus principis fonamentals, la seva naturalesa; es per aixó que m' apar més verídich Leibnitz que Locke quan diu que res hi ha al enteniment que no vingui pels sentits, sino 'l mateix enteniment, ó sia que l' ànima no es una casa desmoblada. L' ànima racional està lluny de ser *tàbula rassa*, Deu hi escríu al criarla y després sempre que vol. De aquí prové que en cert sentit la conciencia no es lliure; sa veu se fa sentir encara que l' home s' empenyi en callar; lo remordiment clava las ungles per més que dolgui. Lo que pot

succehir y succeheix es que l' home no escolti aquella veu y prescindeixi del remordiment en sas resolucions, terreno en lo que la llibertat es un fet indiscutible.

Vull passar per alt aquesta consideració y colocarme en lo terreno en que la cuestió 's proposa. Si l' ànima humana es *tàbula rassa*, ¿per qué escriure en una plana y no à l' altra? Si es una casa desmoblada, ¿per qué amoblar unas habitacions y las otras no? Dich aixó ¿perque 'm sembla que la consecuencia de la teoria dels despreocupats deuria ser: fora ensenyansa de cap mena; que l' home aprengui lo que vulgui: que s' amobli ell mateix la intelligencia; aixis ne surtirà espontàneament ó per reflexió lo home instruhit, sense preocupacions y lliure d' aquesta balumba de teorías que neixen avuy pera morir demà.

No, no está pas aquí la pastora. Lo que importa es omplir l' enteniment, fer metjes, advocats, matemàtics, naturalistas; lo de menos es fer homes; lo que importa es fer ensenyansa positivista; lo que importa es dir com en Figueras: «Abaix lo existent; lo que vindrà serà pitjor, pero ho farem nosaltres.» No 'm cregui; per mi li asseguraré 'l mateix Diderot, parlant à la Emperatriu Catarina: «Ja que Sa Majestat no es de la opinió de en Bayle qui preten que una societat d' ateos pot ser tan ben ordenada com una de deistas y millor que una de supersticiosos, es precis conservar la religió no com à dipositaria de la veritat, sino com un obstacle al naixement d' erros més monstruosos que podrian brotar de la creencia en la existencia de Deu, si la deixavam abandonada.» Aixó es, fora tota religió y, sino es possible, la conservarem per ferne lo que 'ns sembli. «Los capellans seran pagats per l' Estat y amenassats de que, à la primera y